

MOKYMOŠI MOTYVACIJA. JOS ŽADINIMO BŪDAI

Žodis **motyvacija** yra kilęs iš lotyniško žodžio „morere“ – judinti, skatinti. Motyvacija – tai veiksmų bei elgesio žadinimas ir skatinimas. Veiksmų, elgesio skatuliai yra motyvai, kurie visada yra susiję su kuriuo nors stipriu poreikiu. Motyvas atsispindi žmogaus psichikoje vaizdo ar minties pavidalu ir nukreipia jo elgesį taip, kad būtų patenkintas tam tikras poreikis. Pavyzdžiui, pasiilgęs namų, studentas skambina tėvams arba savaitgalį važiuoja jų aplankyti. Mokinys įsivaizduoja, kaip jį pagirs mokytoja, ir dar stropiau atlieka namų darbus.

Mokymosi motyvacija orientuoja mokinį į tikslą, padeda suvokti, kiek laiko reikės tikslui pasiekti, ar bus reikalingas pastiprinimas ir koks, aktualizuoja būtinas mokinio žinias, gebėjimus ir įgūdžius, pažadina jo jautrumą pagalbai iš išorės, įtakoja mokymosi kokybę ir mokymosi pasekmes.

G. Butkienė ir A. Kepalaitė nurodo keturias sąlygas, kurioms esant, vaiko noras mokytis stiprėja ir mokymosi motyvacija bręsta. Tai:

- ◆ mokyklos jaukumas;
- ◆ vaiko darbingumas (jis nepavargsta ir ilgą laiką išlieka darbingas);
- ◆ sėkmės ir bendradarbiavimo džiaugsmas pamokų metu;
- ◆ vaiko smalsumas (jį patenkina vis nauja mokymosi medžiaga ir patraukli mokymosi forma).

Mokymosi motyvacija silpnėja, sukeliama vengimo reakcija, kai vaikas:

- ◆ nuolat patiria nesėkmes;
- ◆ gauna neadekvačius mokytojo vertinimus;
- ◆ stokoja meilės;
- ◆ klausosi vangaus, neįdomaus mokytojo pasakojimo;
- ◆ gauna per sunkias arba per lengvas užduotis;
- ◆ negauna informacijos apie padarytą pažangą;
- ◆ mokomas naujų dalykų per lėtai arba per greitai;

- ♦ mokosi nemalonioje, mokymuisi nepritaikytoje aplinkoje (blogas apšvietimas, šildymas, akustika);
- ♦ perspėjamas, kad vargu ar ką nors supras.

Skiriamos dvi mokymosi motyvacijos rūšys: **vidinė ir išorinė**.

Kai motyvai kyla iš paties subjekto, kai yra poreikis suvokti, manipuliuoti, tyrinėti, kalbame apie **vidinę motyvaciją**. Ji ypač ryški ankstyvosios vaikystės metais. Tuomet vaikai ieško vis naujų potyrių, susidomi naujais dalykais, su malonumu sprendžia kryžiažodžius, galvosūkius, šaradas ir kt. Pagal A. Maslow poreikių hierarchijos teoriją, norint, kad vaikas būtų motyvuotas (norėtų mokytis ir stengtųsi viską suprasti, būtų smalsus), reikia patenkinti visus kitus žemesnio lygmens poreikius (sotumo, saugumo, meilės, pagarbos, bendravimo). Stipriausią vidinę mokymosi motyvaciją sukelia vidinis džiaugsmas, lydintis išmokimą. Tai vadinama vidiniu pastiprinimu.

Mokymasis laikomas priemone užsibrėžtiems tikslams pasiekti, o ne tikslu. Priimta manyti, kad viskas, ką žmogus daro, yra nukreipta kokių nors poreikių patenkinimui. Pagal A. Maslow poreikių piramidę, saugumo poreikis priskiriamas žemesniam lygiui, tačiau jis labai svarbus mokymosi motyvacijai žmogaus gyvenime. Mokymasis turi įtakos saugumo poreikių tenkinimui: „nemokėsi – nedirbsi, nedirbsi – neturėsi pragyvenimo šaltinio“. Rūpinimasis dėl ateities, pastangos, kad tavo ar tavo šeimos narių gyvenimas būtų stabilus, kad galima būtų numatyti į priekį – motyvai, priskiriami dažnam besimokančiajam.

Kai vadovaujamesi motyvais, kurių pradžia slypi jų aplinkoje, kitų žmonių laikysenoje bei tarpusavio santykiuose, kalbame apie **išorinę motyvaciją**. Šiuo atveju mokiniai mokosi todėl, kad „reikia“: „Reikia išmokti eilėraštį, nes mokytoja liepė“, „Einu į mokyklą, nes to nori tėvai“, „Paruošiu namų darbus, nes kitaip mama neleis žaisti kompiuteriu“ ir pan. Šitokia pseudomotyvacija žaloja vaiko asmenybę, neskatina tobulėti.

Požiūrį į mokymąsi vaikai atsineša iš šeimos. Jei tėvai vertina išsilavinimą, siekia tobulintis, atžalos tai pastebi ir kopijuoja. Šeimoje reikia išmokyti vaikus spręsti problemas, įveikti sunkumus, užbaigti darbus, išugdyti atsakomybę - visa tai vėliau reikalinga kasdieninėje mokymosi veikloje. Kad vaikai noriai lankytų mokyklą, būtinos sąlygos, skatinančios mokymosi motyvaciją. Kas gi skatina mokymosi motyvaciją?

♦ **Pagyrimai**. Tėvai ir pedagogai turėtų pagirti vaikus, kai jie to yra nusipelnę. Pagyrimas net ir už mažą sėkmę suteiks ne tik motyvacijos, bet ir padės kur kas lengviau susidoroti su neigiamomis emocijomis užklupus nesėkmei. Mokytojai turėtų nevengti nusipelnusių mokinių pagirti viešai, galbūt paskatinti padėka, diplomu ar kt.

♦ **Sėkmės laukimas**. Paprastų, lengvai atliekamų užduočių, atitinkančių mokinių žinias, mokėjimus ir įgūdžius, pateikimas ir reikalavimas jas atlikti iki galo. Palaiapsniui skiriamos sunkesnės užduotys, o vėliau jos kaitaliojamos nuo „lengvos“ į „sunkią“ ir atvirkščiai.

♦ **Grįžtamasis ryšys ir pastiprinimas**. Grįžtamasis ryšys suteikia mokiniui socialinį patvirtinimą. Mokinys nori žinoti, ar jis teisingai atliko užduotį klasėje, ar teisingai išsprendė uždavinį namuose ir pan. Jei mokytojas pasako, kad užduotis ar uždavinys atlikti teisingai, padidėja jų kartojimo tikimybė.

♦ **Mokinio gerosios patirties (tiek žodžiu, tiek raštu) fiksavimas**. Tai žadina mokinio aktyvumą, pasitikėjimą savo jėgomis bei savigarbos jausmą. Labai svarbu nepastiprinti

klaidų (pvz.: apibraukti ryškiai raudona spalva, prašyti, kad pakartotų, kokias klaidas padarė ir pan.), nes tuomet klaidos dar labiau įsitvirtina vaiko sąmonėje.

♦ **Testų, kontrolinių darbų rezultatai, pažymiai.** Periodiškų testų, kontrolinių darbų rezultatai ir grįžtamasis ryšys apie užduočių atlikimą parodo mokiniui, ar jis daro pažangą. Blogi rezultatai negali būti palikti ir ignoruojami – jie naudojami mokymosi sunkumams nustatyti ir ištaisyti.

♦ **Įsitraukimas į veiklą, kai mokinys pats gali ją pasirinkti.** Kelių panašaus pobūdžio užduočių skyrimas, kai mokiniams leidžiama pasirinkti vieną, didina susidomėjimą ir pasitenkinimą tuo, kas daroma.

♦ **Įvairiapusės mokomosios veiklos organizavimas.** Sudaromos sąlygos piešti, pritaikyti muziką, dainuoti, spręsti kryžiažodžius, galvosūkius, minti mįsles, pritaikyti kūno judesius ir įvairias kitas raiškos formas.

♦ **Užduočių, atliekamų klasėje ir namuose, paskirties nurodymas.** Būtina aiškinti, kodėl skiriama ta ar kita užduotis, kodėl liepiama atlikti kurį nors darbą, kokia atliekamų užduočių svarba ir praktinis pritaikymas.

♦ **Netradicinių mokymo metodų ir būdų naudojimas.** Būtina apgalvoti, kokie metodai ir būdai aktyvina mokinius, kurie tinka mokomosios medžiagos aiškinimui, įtvirtinimui ir pan. Žaidimai ir vaidinimai skatina dalyvauti mokomojoje veikloje. Svarbu užtikrinti, kad žaidimas ar vaidinimas skatintų mokymąsi ir pabaigoje mokiniui būtų paaiškinta, kodėl jis žaidė ir ko išmoko.

♦ **Netikėtas mokytojo poelgis.** Kartais pravartu pasielgti netradiciškai, tai patraukia mokinio dėmesį ir įtraukia jį į veiklą. Pvz.: galima pasiūlyti jam „tapti“ mokytoju ir patikrinti klasės draugo diktantą; jei dažniausiai mokytojas klausinėja mokinius, galima pasielgti taip, kad mokiniai užduotų klausimus mokytojui ir kt.

♦ **Žinomos medžiagos naudojimas.** Žinomi dalykai, rėmimasis gyvenimiškąją patirtimi, prasmingumas, asociacijos padeda geriau išmokti ir išlaikyti atmintyje, kas reikalinga.

♦ **Neįprasto, netikėto konteksto naudojimas.** Kai vaikas jau yra išmokęs, galima naudoti netikėtus pavyzdžius, paprašyti žinias pritaikyti neįprastose situacijose, kad ir toliau išliktų susidomėjimas, o žinios taptų dar tvirtesnės.

♦ **Tinkamas požiūris šeimoje, tėvų ir mokytojų bendradarbiavimas.** Svarbus tėvų požiūris į mokyklą, mokytojus, dėstomus dalykus, tėvų ir mokytojų bendradarbiavimas. Jei tėvai apie mokytojus kalba neigiamai, vaikui irgi formosis toks suvokimas. Jei vaikas vis girdi, kad mamai ar tėčiui irgi nesisekė matematika, jis gali nė nesistengti manydamas, kad tai tarsi užprogramuota ir matematika jam taip pat nesiseks. Tuo tarpu vieningi mokymo metodai, kryptingas darbas suteikia stabilumo, užtikrintumo, kas teigiamai veikia norą mokytis.

***Rekomendacijas parengė specialioji pedagogė metodininkė Liuda Bartkuvienė.
Naudota literatūra:***

- 1. Bižys N., Linkaitytė G., Valiuškevičiūtė A. (1996). Pamokos mokytojui. Vilnius.*
- 2. Butkienė G., Kepalaitė A. (1996). Mokymasis ir asmenybės brendimas. Vilnius.*
- 3. Žukauskienė R. (1996). Raidos psichologija. Vilnius.*